

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-24-36, 255-27-41

Голові Державної служби
України з етнополітики та
свободи совісті

ЄЛЕНСЬКОМУ В.Є.

Копія: Марченку М.А.

Шановний Вікторе Євгеновичу!

На виконання доручення Першого заступника Голови Верховної Ради України О. Корнієнка Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики передано звернення (електронна петиція) Марченка Михайла Анатолійовича стосовно пропозицій про врегулювання питань проведення аудиту релігійних організацій, а також здійснення оподаткування їхньої діяльності.

Прошу Вас розглянути зазначене звернення у межах повноважень та про результати розгляду поінформувати Комітет і заявника.

Додаток: на 2 арк.

З повагою
Голова Комітету

Микита ПОТУРАЄВ

САС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Потураєв Микита Русланович
Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000002A672E00FF1CB100
Дійсний до: 30.01.2025 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-14/15-2023/268613 від 06.12.2023

1396796

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
З ЕТНОПОЛІТИКИ ТА СВОБОДИ СОВІСТІ**

вул. Прорізна, 15, м. Київ, 01001; info@dess.gov.ua; (044) 232-59-59; код ЄДРПОУ 43571959

**Комітет Верховної Ради України з
питань гуманітарної та
інформаційної політики**

Відповідно до листа Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики від 06.12.2023 № 04-14/15-2023/268613 Державна служба України з етнополітики та свободи совісті повідомляє, що в межах компетенції розглянула звернення Михайла Марченка від 16.08.2023 щодо оподаткування релігійних організацій та за результатами його розгляду надала автору звернення вичерпну відповідь (копія додається).

Додаток: на 7 арк. в 1 прим.

Перший заступник Голови

Віктор ВОЙНАЛОВИЧ

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 3FAA9288358EC00304000000850F3600C1F1B300

Підписант Войналович Віктор Анатолійович

Дійсний з 03.03.2023 0:00:00 по 02.03.2025 23:59:59

ДЕСС

7606/11-0201/23 від 20.12.2023

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З ЕТНОПОЛІТИКИ ТА СВОБОДИ СОВІСТІ

вул. Прорізна, 15, м. Київ, 01001; info@dess.gov.ua; (044) 232-59-59; код ЄДРПОУ 43571959

Михайлу Марченку

Шановний Михайле Анатолійовичу!

Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) відповідно до частини десятої статті 23¹ Закону України «Про звернення громадян» у межах компетенції розглянула Ваше звернення від 16.08.2023 щодо майнових відносин релігійних організацій, переслане до ДЕСС листом Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики від 06.12.2023 № 04-14/15-2023/268613, та повідомляє про таке.

Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством (частина перша статті 19 Конституції України).

У статті 35 Конституції України зазначено, що кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа — від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Порядок діяльності релігійних організацій визначено Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» (далі — Закон), відповідно до частин третьої, четвертої, шостої статті 5 якого держава захищає права і законні інтереси релігійних організацій; сприяє встановленню відносин взаємної релігійної і світоглядної терпимості й поваги між громадянами, які сповідують релігію або не сповідують її, між віруючими різних віросповідань та їх релігійними організаціями; бере до відома і поважає традиції та внутрішні настанови релігійних організацій, якщо вони не суперечать чинному законодавству.

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 3FAA9288358EC00304000000850F3600C1F1B300

Підписант Войналович Віктор Анатолійович

Дійсний з 03.03.2023 0:00:00 по 02.03.2025 23:59:59

ДЕСС

7599/11-99/23 від 20.12.2023

Держава не втручається у здійснювану в межах закону діяльність релігійних організацій, не фінансує діяльність будь-яких організацій, створених за ознакою ставлення до релігії.

Релігійні організації не виконують державних функцій.

Згідно з частинами третьою — сьомою статті 18 Закону у власності релігійних організацій можуть бути будівлі, предмети культу, об'єкти виробничого, соціального і добродійного призначення, транспорт, кошти та інше майно, необхідне для забезпечення їх діяльності.

Релігійні організації мають право власності на майно, придбане або створене ними за рахунок власних коштів, пожертвуване громадянами, організаціями або передане державою, а також придбане на інших підставах, передбачених законом.

У власності релігійних організацій може бути також майно, що знаходиться за межами України.

Релігійні організації мають право звертатися за добровільними фінансовими та іншими пожертвуваннями і одержувати їх.

Фінансові та майнові пожертвування, як і інші доходи релігійних організацій, не оподатковуються.

Відповідно до частини другої статті 23 Закону релігійні організації мають право здійснювати добродійну діяльність і милосердя як самостійно, так і через громадські фонди. Суми витрат на цю мету оподаткуванню не підлягають.

З прийняттям у 2010 році Податкового кодексу України (далі — Кодекс) релігійні організації — юридичні особи повинні самостійно підтверджувати свій статус неприбуткової організації шляхом внесення відповідних положень до своїх установчих документів.

Водночас згідно з підпунктом 133.4.1 пункту 133.4 статті 133 Кодексу неприбутковим підприємством, установою, організацією (тобто такими, що не є платниками податку на прибуток підприємств) є підприємство, установа, організація (далі — неприбуткова організація), що одночасно відповідає таким вимогам:

1) утворена та зареєстрована в порядку, визначеному законом, що регулює діяльність відповідної неприбуткової організації;

2) установчі документи якої (або установчі документи організації вищого рівня, на підставі яких діє неприбуткова організація відповідно до закону) містять заборону розподілу отриманих доходів (прибутків) або їх частини серед засновників (учасників), членів такої організації, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб. Для цілей цього абзацу не вважається розподілом отриманих доходів (прибутків) фінансування видатків, визначених підпунктом 133.4.2 цього пункту;

3) установчі документи якої (або установчі документи організації вищого рівня, на підставі яких діє неприбуткова організація відповідно до закону) передбачають передачу активів одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного виду, іншим юридичним особам, що здійснюють недержавне пенсійне забезпечення відповідно до закону (для недержавних пенсійних фондів), або зарахування до доходу бюджету у разі припинення юридичної особи (у результаті її ліквідації, злиття, поділу, приєднання або перетворення);

4) внесена контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій.

У підпункті 133.4.2 пункту 133.4 статті 133 Кодексу зазначено, що доходи (прибутки) неприбуткової організації використовуються виключно для фінансування видатків на утримання такої неприбуткової організації, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами.

Доходи неприбуткових релігійних організацій використовуються також для здійснення неприбуткової (добродійної) діяльності, передбаченої законом для релігійних організацій, у тому числі надання гуманітарної допомоги, здійснення благодійної діяльності, милосердя.

Відтак, якщо релігійна організація бажає отримати статус неприбуткової, вона має самостійно внести відповідні норми до свого статуту (положення), аби в подальшому не отримати відмову в отриманні такого статусу від Державної податкової служби України.

Таким чином статус релігійної організації не передбачає автоматичного звільнення від сплати податку на прибуток підприємств. Лише ті релігійні організації, що відповідають вимогам підпунктів 133.4.1 і 133.4.2 пункту 133.4 статті 133 Кодексу, не є платниками податку на прибуток підприємств.

Також зазначаємо, що релігійні організації у порядку, визначеному чинним законодавством, мають право для виконання своїх статутних завдань засновувати видавничі, поліграфічні, виробничі, реставраційно-будівельні, сільськогосподарські та інші підприємства, а також добродійні заклади (притулки, інтернати, лікарні тощо), які мають право юридичної особи. Прибуток від виробничої діяльності та інші доходи підприємств релігійних організацій оподатковуються відповідно до чинного законодавства в порядку і розмірах, установлених для підприємств громадських організацій (частини перша і друга статті 19 Закону).

Громадян, які працюють у релігійних організаціях та створених ними підприємствах, добродійних закладах на умовах трудового договору, поширюється дія податкового законодавства (частина друга статті 26 Закону).

Щодо порушених у Вашому зверненні питань повідомляємо про таке.

1. Пожертви, внески, десятини, які отримують релігійні організації, зокрема у вигляді оплати за комунальні послуги:

- є добровільними. Особа, яка жертвує гроші чи інше майно релігійній організації, робить це за власним бажанням. Оподаткування таких пожертв означало б, що держава примушує людей платити податки за свої добровільні дії;

- використовуються для благодійних цілей. Ці внески можуть бути спрямовані на допомогу нужденним, будівництво або ремонт культових будівель і споруд, просвітницькі, соціальні та культурні проекти. Оподаткування таких пожертв опосередковано призвело би до державного регулювання сфери благодійності, зменшення обсягу коштів, які релігійні організації можуть витратити на таку діяльність.

Також оподаткування пожертв може призвести до дискримінації за ознакою ставлення до релігії. Згідно з частинами першою та другою статті 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед

законом; не може бути привілеїв чи обмежень за ознакою релігійних переконань. Адже, якщо з-поміж усіх неприбуткових організацій зобов'язати сплачувати податок на прибуток лише релігійні організації, це буде дискримінацією неприбуткових організацій за ознакою ставлення до релігії. Такий підхід суперечитиме конституційному принципу рівності. У такому разі зобов'язання зі сплати податку на прибуток підприємств також потрібно буде покласти на інші неприбуткові організації на кшталт громадських об'єднань, благодійних організацій, професійних та творчих спілок.

Звертаємо Вашу увагу, що релігійні організації виконують важливі соціальні функції: надають духовну опіку громадянам України в умовах війни, підтримують населення, що постраждало від бойових дій, займаються волонтерською діяльністю для потреб військових і цивільних, здійснюють військову капеланську діяльність, надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, учасникам і постраждалим від збройної агресії проти України, сприяють реабілітації осіб із різними видами залежностей, роблять внесок у зміцнення морально-вольових якостей громадян України, надають підтримку їхньому духу й вірі в перемогу. З огляду на актуальність продовження такої діяльності релігійних організацій в українському суспільстві вважаємо одним із пріоритетних напрямів розвиток співпраці між церквою та державою у цій сфері, поглиблення конструктивних партнерських відносин, які б сприяли досягненню спільних цілей — перемозі у війні з агресором, зміцненню моральних підвалин суспільства, пропагуванню загальнолюдських цінностей.

2. Частинами першою та другою статті 32 Конституції України визначено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Згідно з пунктом 2 статті 46 Кодексу оприлюдненню підлягає лише річна фінансова звітність платників податку на прибуток, які відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зобов'язані оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом із аудиторським звітом.

На відміну від декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, фінансова звітність та/або податкові декларації керівників церков і релігійних організацій оприлюдненню не підлягають.

Зауважуємо, що сфера релігії — це сфера особистого, приватного життя, а не публічного. З огляду на це правове регулювання суспільних відносин у цій сфері згідно з частиною першою статті 19 Конституції України здійснюється за принципом «дозволено все, що не заборонено законом». Це особливо важливо, зважаючи на засади відокремлення церкви від держави. Тому держава не повинна встановлювати для священнослужителів, церковнослужителів надмірні обмеження, неприйнятні для суб'єктів приватного права, зокрема примушувати їх подавати до контролюючих органів фінансову звітність, оприлюднювати її за умови, що на інших суб'єктів приватного права (наприклад, членів громадських

об'єднань, благодійних організацій, волонтерських організацій, професійних спілок) такий обов'язок не покладається.

3. Частиною першою статті 2 Закону України «Про публічні закупівлі» визначено коло замовників, які здійснюють закупівлі відповідно до цього Закону, у тому числі з використанням системи «Prozorro».

Зауважуємо, що дія цього Закону поширюється лише на ті підприємства, установи, організації, які фінансуються за рахунок публічних (бюджетних) коштів, а також монополістів у певних сферах. На відміну від них, релігійні організації не фінансуються за рахунок бюджетних коштів, а отже, закупівлі релігійних організацій здійснюються в загальному порядку, визначеному цивільним законодавством.

Зобов'язання релігійних організацій здійснювати свої закупівлі публічно, у тому числі за допомогою системи «Prozorro», також суперечить вимогам принципу відокремлення церкви від держави, зокрема обов'язку держави не втручатися в законну діяльність релігійних організацій.

4. Відповідно до Конституції України церква, релігійні організації відокремлені від держави. Однією зі складових цього принципу побудови державно-церковних відносин є заборона державі фінансувати діяльність будь-яких організацій, створених за ознакою ставлення до релігії (частина четверта статті 5 Закону). З огляду на це бюджетні кошти, у тому числі на місцевому рівні, витратитися на діяльність релігійних організацій не повинні.

5. Відповідно до абзацу третього підпункту 4.4 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 27 грудня 2022 р. № 4-р/2022 релігійні організації (об'єднання) мають право самостійно вирішувати свої внутрішні справи. Така автономія релігійних організацій (об'єднань) гарантована законодавчою забороною державі втручатися в законну діяльність релігійних організацій (частина четверта статті 5 Закону).

Зважаючи на вимоги відокремлення церкви, релігійних організацій від держави, релігійні організації самостійно, на власний розсуд визначають методи, форми і зміст звітів про результати своєї діяльності.

6. Відповідно до пункту 16 частини першої статті 1 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» обов'язковий аудит фінансової звітності — аудит фінансової звітності (консолідованої фінансової звітності) суб'єктів господарювання (їх груп), утворень без статусу юридичної особи, які відповідно до законодавства зобов'язані оприлюднити або надати таку фінансову звітність (консолідовану фінансову звітність), користувачам фінансової звітності разом з аудиторським звітом, а також комбінованої (субконсолідованої) фінансової звітності банківських груп та небанківських фінансових груп, інших утворень, які відповідно до законодавства зобов'язані надати таку звітність разом зі звітом суб'єкта аудиторської діяльності, що проводиться суб'єктами аудиторської діяльності на підставах та в порядку, передбачених цим Законом.

Ознаки підприємств, установ, організацій, щодо фінансової звітності яких проводиться обов'язковий аудит, визначено статтею 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Релігійні організації не належать до таких організацій, оскільки їхня фінансова діяльність не вважається такою, що може становити загрозу для економічного добробуту всієї держави.

Водночас щодо релігійних організацій здійснюється фінансовий моніторинг на загальних підставах у порядку, визначеному Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

7. Відомості про нерухоме майно, що належить релігійним організаціям, вносяться до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно в порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Контроль за обігом валютних цінностей, що належать релігійним організаціям, здійснюється в загальному порядку, визначеному, зокрема, Законом України «Про валюту і валютні операції».

Порядок оприлюднення публічної інформації визначено Законом України «Про доступ до публічної інформації». Коло розпорядників публічної інформації визначено статтею 13 цього Закону. Лише у випадках, визначених цим Законом, релігійні організації можуть вважатися розпорядниками публічної інформації та, відповідно, бути зобов'язаними оприлюднювати таку інформацію.

Зобов'язання релігійних організацій подавати фінансову звітність може призвести до порушення вимог конституційного принципу рівності та недискримінації, оскільки така пропозиція передбачає по суті виокремлення релігійних організацій з-поміж усіх неприбуткових організацій та встановлення для них додаткового обмеження лише тому, що вони є «релігійними», тобто мають на меті задоволення релігійних потреб громадян.

8. Вирішення питання про визначення того, скільки «фінансово-матеріальних ресурсів було незаконно вкрадено з України та передано до росії через «церковні канали», належить до компетенції правоохоронних органів.

9. Фінансовий контроль за діяльністю релігійних організацій здійснюється на загальних підставах, визначених законодавством України.

У разі якщо Ви дійсно володієте достовірною інформацією про обставини, що можуть свідчити про вчинення релігійними організаціями або пов'язаними із ними особами правопорушень, Вам слід звернутися безпосередньо до слідчих або прокурорів із відповідною заявою чи повідомленням. У випадку підтвердження отриманої від Вас інформації правоохоронні органи, органи прокуратури вживатимуть заходів щодо притягнення винних осіб до відповідальності.

10. Ураховуючи вимоги принципу відокремлення церкви, релігійних організацій від держави, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи не мають права примушувати релігійні організації до «соціальної роботи». Це право релігійних організацій добровільно здійснювати такі види діяльності.

11. Відповідно до частини першої статті 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

З огляду на вимоги принципу автономії релігійних організацій такі організації самостійно, на власний розсуд визначають умови оплати праці священнослужителів, церковнослужителів, осіб, які працюють в релігійних організаціях на виборних посадах, на які вони вільно погоджуються.

12. Пенсійне забезпечення священнослужителів, церковнослужителів здійснюється на загальних підставах, визначених пенсійним законодавством.

13. У разі якщо релігійні організації будуть визнані платниками податку на прибуток підприємств, розмір сплаченого ними податку залежить від розміру отриманого прибутку: чим більший прибуток, тим більший розмір сплаченого податку.

Умови передачі майна, в тому числі коштів, між релігійними організаціями в межах одного релігійного об'єднання визначаються ними самостійно, зважаючи на вимоги принципу автономії релігійних організацій.

14. Норми законодавства про свободу совісті та релігійні організації встановлюють права громадян України на свободу світогляду і віросповідання, є співмірними та відповідають міжнародним стандартам захисту прав людини. Водночас європейські акти, які регулюють питання діяльності релігійних організацій, застерігають від юридичного визначення поняття «культ», прийняття законодавства про секти чи культури через загрозу втручання у свободу совісті та віросповідання, гарантовані статтею 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також завдання шкоди традиційним релігіям, виступають проти будь-якої форми дискримінації. З метою протидії можливій небажаній діяльності релігійних груп, зокрема рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1412 (1999) «Незаконна діяльність сект», закликає діяти шляхом широкого інформування населення про можливі ризики діяльності окремих релігійних груп, створювати неурядові організації для їх жертв або сімей жертв.

15. Відносини щодо дарування релігійним організаціям нерухомих та рухомих речей, зокрема грошей та цінних паперів, регулюються загальними положеннями Цивільного кодексу України про договір пожертви (статті 729, 730). Вступ у такі договірні відносини відповідно до законодавства є лише добровільним.

Вчинення правочину під впливом обману тягне за собою наслідки, передбачені, зокрема, статтею 230 Цивільного кодексу України.

Насамкінець повідомляємо, що ДЕСС не здійснює офіційного тлумачення законодавства. Роз'яснення ДЕСС мають інформаційний характер і не встановлюють норм права.

З повагою
Перший заступник Голови

Віктор ВОЙНАЛОВИЧ